

ارزیابی نقش درس پژوهی در توسعه حرفه ای و کسب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان از دید اعضای هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی

هادی حمیدی^۱، نادیا نقوی^۲

صص ۱-۱۲

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، ارزیابی نقش درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای و کسب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی است. روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش از نظر طرح تحقیق توصیفی (غیرآزمایشی) و از نظر روش اجرا از نوع پیمایشی و از نظر هدف کاربردی و از نظر رویکرد، از نوع ارزیابی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اساتید عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی، که تعداد آن‌ها برابر ۶۳ نفر است، بوده است. از بین آنها تعداد ۵۰ نفر به عنوان نمونه آماری به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. گردآوری اطلاعات در بخش کیفی و نظری از طریق مطالعه کتب، مقالات، نشریات، اسناد و آیین‌نامه‌های مرتبط صورت گرفت. در بخش کمی پژوهش، از پرسشنامه محقق ساخته شامل ۳۹ سؤال در ۴ مؤلفه جهت آزمون فرضیات تحقیق استفاده شد. روایی این پرسشنامه توسط صاحب‌نظران و اساتید حوزه تعلیم و تربیت مورد تایید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرانباخ آزمون و تأیید شد. داده‌ها با کمک نرم‌افزار آماری SPSS ۱۶ مورد تجزیه و تحلیل واقع شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف، تی استودنت استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان دادند که تاثیر استفاده از برنامه درس پژوهی در افزایش سطح توسعه حرفه‌ای معلمان در سطح بالایی است و می‌توان گفت استفاده از برنامه درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای و کسب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان موثر است.

کلیدواژه‌ها: درس پژوهی، توسعه حرفه‌ای، معلمان، استان خراسان جنوبی

۱- (نویسنده مسئول) دانشجوی دکتری رشته روانشناسی تربیتی، گروه علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان، ایران

hadihamidi۵۱۶۴۵۱۶۴@gmail.com

۲- دانشجوی دکتری رشته روانشناسی تربیتی، گروه علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان، ایران Nadia.۷۲۶۳@gmail.com

مقدمه

امروزه در جامعه کنونی، نظام آموزشی به عنوان یکی از مهم‌ترین مکانیزم‌های رشد و توسعه جامعه به شمار می‌آید زیرا موضوع و محور اساسی آن تعلیم و تربیت افراد است (پورشافعی و همکاران، ۱۳۹۴).

از بین سایر عواملی که در این نظام فعالیت دارند، معلم به عنوان رکن اساسی عهده دار نقش کلیدی بوده و دستیابی به اهداف آموزشی این نظام در نهایت به واسطه معلم انجام خواهد گرفت. وجود معلم دانا و توانمند در مدرسه زمینه را برای حل بسیاری از مشکلات و در نهایت بهبود وضعیت تعلیم و تربیت یاری خواهد کرد (همان).

بسیاری از کشورهای جهان در چند دهه گذشته نگرانی‌های فزاینده‌ای در این زمینه داشته‌اند که نظام آموزش و پرورش، آمادگی کافی برای پرورش مهارت‌ها و دانش لازم برای کار و زندگی توأم با موفقیت را در جامعه پیچیده امروزی به شهروندان خود نمی‌دهد. در واکنش به این دغدغه‌ها، تلاش برای بهبود سیستم آموزشی، روش‌ها و برنامه‌ریزی‌های آموزشی هدف واقع شده است. در عین حال، بسیاری از شیوه‌های آموزشی، پذیرفته شده و متأثر از روش‌های تدریس گذشته و مبتنی بر دیدگاه‌های سنتی رفتارگرایانه هستند که در اصل، تدریس را بیان می‌کند. اما روش‌های فوق در پرورش دانش و توانایی‌هایی که دانش‌آموزان برای زندگی روزانه خود نیاز دارند، ناموفق بوده است (آقازاده، ۱۳۸۸؛ به نقل از نامداری پژمان، ۱۳۹۶).

بنابراین نیاز به تغییر و دگرگونی در روش‌های تدریس و گذر از تدریس سنتی به تدریس نوین ضرورت دارد (افتخاری، ۱۳۹۸). یکی از رویکردهای موثر که در سالیان اخیر توجه بسیاری از برنامه‌ریزان آموزشی و درسی را به خود جلب کرده است، درس پژوهی است. نظام آموزشی ژاپن این روش را برای توسعه حرفه‌ای ابداع و فرهنگ سازی کرد و به سرعت در نظام‌های آموزشی از جمله آمریکا، استرالیا، انگلستان و کشورهایی مانند ایران گسترش پیدا کرد (سرکار آرانی، ۱۳۹۴).

معلمان در این روش، خود را در چرخه بهبود تدریس که بر برنامه‌ریزی، مشاهده و اصلاح طرح درس متمرکز است درگیر می‌کنند. زمانی که معلمان به تدریس مشغول‌اند، فرصت کمی برای چنین تمرکزی دارند. بررسی چگونگی تفکر و یادگیری دانش‌آموزان بخشی از درس پژوهی است که در آن، معلمان بیشتر متوجه احساسات دانش‌آموزان می‌شوند (استیپانک و همکاران، ۲۰۰۷؛ به نقل از نامداری پژمان، ۱۳۹۶).

رشد و توسعه همه‌جانبه معلمان، به عنوان بخشی از زندگی آنان، برای درک مفهوم بلوغ و غنی‌سازی تجارب آموزشی آنان نیز اهمیت دارد. بیشتر معلمان ژاپنی، آموزش و یادگیری را عملی مشارکتی می‌دانند و معتقدند بهترین راه بازآموزی معلمان، فراهم ساختن فرصت‌های یادگیری است تا ایده‌ها و تجارب را به اشتراک بگذارند و بازاندیشی عمل تربیتی را از طریق بحث در گروه‌های کوچک یادگیری و شبکه‌های کاری مرتبط انجام دهند (بختیاری و مصدقی‌نیک، ۱۳۹۴).

به عبارت دیگر، گروه‌های درس پژوهی با کنکاش علمی و تبدیل دانش به دست آمده «بعد دانشی»، به عمل تدریس «بعد مهارتی»، در برابر وظیفه و جایگاه خود احساس رضایت خاطر «بعد نگرشی» پیدا می‌کنند (لويس و پری، ۳، ۲۰۰۶).

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که درس پژوهی یکی از اثربخش‌ترین فرایندهای توانمندسازی معلمان برای یاری رساندن به خود و همکاران برای «یادگیری حین عمل»، غلبه بر ترس از تغییر، ترویج خلاقیت و تفکر انتقادی و به آزمایش درآوردن پیش‌فرض‌های ذهنی است؛ از این رو، می‌توان گفت که درس پژوهی در ایجاد سازمان یادگیرنده و فرهنگ‌سازی آن نقشی بی‌بدیل دارد؛ چراکه معلمان دائماً در حال یادگیری، فرضیه‌سازی و آزمایش فرضیه‌ها هستند (هیبرت و موريس، ۴، ۲۰۱۲).

^۲. Lewis & Perry

^۴. Hiebert & Morris

آنچه در این بین بسیار مهم جلوه می کند، رشد و توسعه حرفه ای معلم ناشی از فعالیت در گروه های درس پژوهی و تلاش برای بازسازی و بهسازی است (نامداری پژمان و همکاران، ۱۳۹۶).

مبانی نظری و پیشینه شناسی تحقیق

درس پژوهی

درس پژوهی مدل ژاپنی پژوهش مشارکتی معلمان در مدرسه و کلاس درس برای بهسازی مستمر آموزش، غنی سازی یادگیری و پرورش حرفه ای معلمان است. این پژوهش، پژوهشی است که بر چرخه یادگیری گروهی، کیفی، مشارکتی و مداوم کارگزاران آموزشی شامل تبیین مساله، طراحی، عمل، بازاندیشی و بازبینی یافته ها، استوار است. در این روش، معلمان در ابتدا طرحی برای انجام پژوهش مشارکتی در آموزش پیشنهاد می کنند و آن گاه آن را به اجرا گذارده و سپس به ارزیابی و بازبینی فرایند عمل می پردازند. این فرایند، یادگیری از یکدیگر را به صورت مشارکتی سازماندهی می کند و در عمل ظرفیت مدارس را برای گسترش یادگیری سازمانی، تولید و به کارگیری دانش حرفه ای در مدارس و گسترش ظرفیت تغییر خود پایدار را افزایش می دهد. از این طریق مدرسه به سازمان یادگیرنده تبدیل می شود، یعنی مکانی که محل رشد مدیر، معلم، دانش آموز و اولیای آن ها است (سرکار آرانی، ۱۳۸۱).

همانطور که اشاره شد، درس پژوهی از نظام آموزشی ژاپن شروع شده و در کشورهای دیگر گسترش یافته است. در کشور ما نیز برای تحقق اهداف سند ملی آموزش و پرورش «بخش راهبردهای کلان، مواد ۸، ۱۲ و ۱۴» (خوش خلق، ۱۳۸۹) به جنبه های پژوهشی که موجب پیشرفت و تعالی حرفه ای معلمان و دانش آموزان شود، توجه ویژه ای شده است.

تعریف شایستگی

روانشناسان، شایستگی را محرک، ویژگی یا مهارت برجسته ای تعریف کرده اند که منجر به عملکرد شغلی بهتر می شود. مرابیل و ریچارد (۱۹۹۷) می گویند که در انتخاب شایسته ترین ها باید به توانایی ها، شاخص های رفتاری، باورها، ویژگی های شخصیتی، نگرش ها و مهارت های افراد توجه شود (عریضی، ۱۳۸۴).

طبق تعریف ارائه شده توسط جامعه بین المللی عملکرد (ISPI) مجموعه ای دانش، مهارت و نگرش هایی که کارکنان را قادر می سازد به صورت اثر بخش فعالیت های مربوط به شغل و یا عملکرد شغلی را طبق استانداردهای مورد انتظار انجام دهند شایستگی نامیده می شود. طبق نظر اسپنسر (۱۹۹۳) شایستگی، ویژگی زیربنایی فرد است که به طور کلی با عملکرد اثر بخش ملاک مدار و یا عملکرد برتر در یک شغل یا وضعیت رابطه دارد.

از نظر بویاتزس (۱۹۹۵، ۱۹۸۲) شایستگی به طور کلی بر روی صفات و ویژگی های اساسی یک شخص تاکید دارد. این صفات می توانند انگیزش، رفتار، مهارت و تصور فرد از نقش اجتماعی و یا مجموعه ای از دانش باشد، که فرد در انجام کارها و فعالیت ها، از آن ها استفاده می کند. این رویکرد با رویکرد رابرتسون، کالینان و بارتران (۲۰۰۳) در تقابل است که شایستگی مجموعه ای از رفتارهایی است که به عنوان وسیله برای رسیدن به نتایج و یا پیامدهای مطلوب به کار می رود. رویکرد نخست که در تعاریف اسپنسر (۱۹۹۳) و دیگران نیز دیده می شود، رویکرد صفت مدار و رویکرد دوم رویکرد رفتار مدار نامیده می شود. به عبارت دیگر در رویکرد نخست شایستگی معادل ویژگی های اساسی و در دوم،

مجموعه‌ای از رفتارهاست. وار و کونور (۱۹۹۲) این تقابل دو دیدگاه را تقابل دو دیدگاه سنتی الگوی ارزیابی ویژگی‌های شخص (بویاتزیس، ۱۹۹۵) و دیدگاه جدیدتر الگوی موقعیت شغلی (رابرتسون، کالینان و بارترام ۲۰۰۲) می‌دانند. هورنباي و توماس (۱۹۹۸)، شایستگی را این‌چنین تعریف می‌کنند، شایستگی مجموعه‌ای از دانش، مهارت‌ها، صفات و ویژگی‌های رفتاری و خصوصیات شخصی است.

شایستگی‌های رفتاری

برای رسیدن به هدف‌های سازمان و به‌عبارتی دیگر کسب بهره‌وری مناسب نیاز به بروز رفتار مناسب از سوی کارکنان است که آنرا شایستگی رفتاری می‌نامند. شاید در گذشته نه چندان دور بیشترین تمرکز عمدتاً بر بروز رفتار تخصصی افراد بود، اما امروزه با توجه بر رشد دانش و سرعت تغییرات مجموعه‌ای از شایستگی‌های رفتاری یعنی شایستگی‌های: شخصیتی، اجتماعی، روش‌ها و تخصصی از کارکنان انتظار می‌رود (هگر، هسلهلم ۵ ۲۰۰۰). هر یک از این شایستگی‌ها نقش خاصی را برای سازمان‌ها ایفاء می‌کنند که هر چند شرط لازم هستند ولیکن شرط کافی نیستند بلکه می‌بایستی تمامی آن‌ها با یکدیگر بروز نمایند تا شرط کافی نیز برقرار شود (شکل شماره یک). یعنی از طریق تأثیر متقابل و شبکه‌ای و ایجاد سینرژی (هم‌افزایی) ما بین رفتارهای مورد انتظار، شایستگی رفتاری مطلوب بروز خواهد نمود (ریشتر، ۱۹۹۵). در ادامه با اختصار اجزاء هر یک از این ارکان چهارگانه شایستگی رفتاری کارکنان معرفی می‌شود.

شکل شماره ۱ - ارکان چهارگانه شایستگی‌های رفتاری

۱- شایستگی‌های شخصیتی: وجود یک شخصیت قوی لازمه پیشرفت سازمانی است. تا فرد از طریق آن قادر به خودمدیریتی و خودکنترلی باشد. چهار رکن اصلی این ویژگی یعنی خوداستقلالی، خود پاسخگویی، خودمحکی و خودشکوفایی (فریوندلینگ ۶، ۱۹۹۲) به همراه اجزاء هر رکن در شکل شماره ۲ آمده است.

^۰ Hager, Hasselhom

^۱ Freundling

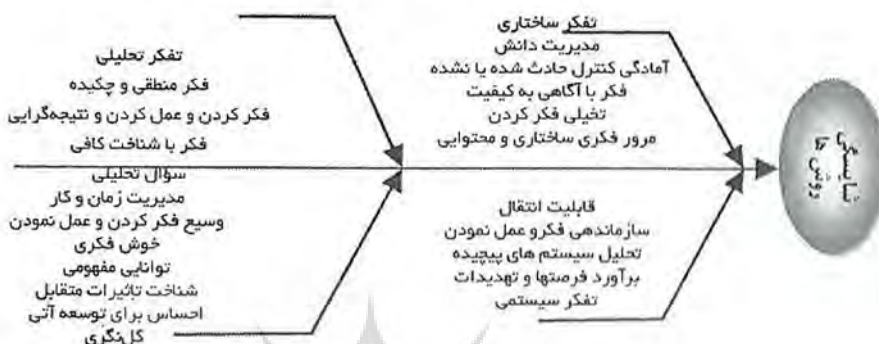
شکل شماره ۲ - چهار رکن اساسی شایستگی های شخصیتی به همراه اجزای آن

۲- شایستگی های اجتماعی: آمادگی، توانایی و پاسخی برای همزیستی با انسان های دیگر است. این ویژگی انجام کار گروهی اثربخش توسط افراد را ممکن می سازد (اسکرویدر، ۷، ۱۹۹۹). چهار رکن اصلی این ویژگی یعنی قابلیت کار گروهی، توانایی حل تنش، توانایی برقراری ارتباطی و توانایی تماس به همراه اجزاء هر رکن در شکل شماره ۳ آمده است.

شکل شماره ۳ - چهار رکن اصلی شایستگی های اجتماعی به همراه اجزای آن

۳- شایستگی‌روشن‌ها: این شایستگی تحقق برنامه‌های راهبردی و دستیابی به هدف‌ها و حل مسائل را از طریق بکارگیری دانسته‌ها و توانایی‌ها امکان‌پذیر می‌نماید. این ویژگی که بر پایه تفکر سیستمی و نگرش فرایندی بنا شده است برای شناخت، تعریف، تحلیل و حل مسئله لازم و کارساز است (برومر ۸، ۱۹۹۳). چهار رکن اصلی این ویژگی یعنی فکر به همراه اجزاء هر رکن در شکل شماره چهار آمده است.

شکل شماره ۴ - چهار رکن اصلی شایستگی روشن‌ها به همراه اجزای آن

۴- شایستگی تخصصی: دانش‌ها و مهارت‌های لازم برای انجام کار از قبیل: مهارت‌های خاص شغلی، دانش‌های خاص شغلی، نحوه انجام کار با ماشین‌ها و ابزارهای کار، آشنایی با مسائل ایمنی کاری و نیز دانستن دانش‌های عمومی نظیر: مدیریت، کار با کامپیوتر، زبان، درک و استفاده از مدارک و مستندات و کتب مربوطه (جیگر ۹، ۲۰۰۱) را دربر می‌گیرد. این شایستگی می‌بایستی با توجه به تغییرات در ابزار، روش‌های تولید، نوع محصول و خدمات همواره به روزآوری شود.

پیشینه پژوهش

عرفانی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان (اثربخشی دوره‌های آموزش درس‌پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی) به این نتیجه دست یافتند که کاربرد نظریه‌های یادگیری، فرصت‌های یادگیری و نگرش به کاربرد ارزشیابی و استفاده از وسایل آموزشی، انگیزه‌های کاری و مدیریت کلاس درس در معلمان درس‌پژوه بیشتر از معلمان عادی است. مصطفی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۵) تأثیر استفاده از درس‌پژوهی به عنوان نمونه‌ای از پژوهش مشارکتی در کلاس درس بر انگیزه تدریس و خودکارآمدی معلمان تربیت بدنی بررسی کرده است. نتایج نشان می‌دهد که درس‌پژوهی الگویی مطلوب در ایجاد انگیزه تدریس و خودکارآمدی معلمان است.

حبیب‌زاده (۱۳۹۳) با روشی آزمایشی اثربخشی درس‌پژوهی بر خودکارآمدی تصویری معلمان را مطالعه کرده و دریافته است که درس‌پژوهی موجب تقویت خودکارآمدی تصویری معلمان در عوامل مدیریت کلاس درس، فعال‌کردن دانش‌آموزان و استفاده از راهبردهای آموزشی می‌شود. حوریزاد (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان (بررسی تأثیر درس‌پژوهی خلاقیت‌محور بر توسعه توانمندی‌های حرفه‌ای معلمان و یادگیری رفتار خلاق معلمان و دانش‌آموزان در مدارس ابتدایی مناطق نوزده‌گانه شهر تهران) نشان داده است که با استفاده از آزمون خلاقیت در دو مرحله پیش‌آزمون

^۸ Brommer

^۹ Jaeger

و پس از آزمون، امتیازات معلمان و دانش‌آموزان، گروه تجربی نسبت به گروه گواه، افزایش چشمگیری داشته و بین نمرات خلاقیت معلمان و معدل نمرات خلاقیت دانش‌آموزان کلاس آنها همبستگی خطی مثبت و معناداری وجود دارد.

سرکار آرانی (۲۰۰۶) پژوهشی را در مدارس ابتدایی تهران در سال ۱۳۸۰ انجام داد. معلمان شرکت‌کننده در این جلسات علاقه زیادی به انجام یک تجربه از درس پژوهی داشتند. آنان این اطلاعات را به معلمان مدارس دیگر و والدین دانش‌آموزان منتقل کردند.

خاکباز، فدایی و موسی پور (۱۳۸۷) در پژوهشی دیگر تأثیر درس پژوهی را بر توسعه حرفه‌ای معلمان ریاضی شهر کرمان به روش کیفی بررسی کرده است. نتایج نشان‌دهنده مؤثر بودن درس پژوهی بر رشد حرفه‌ای معلمان بوده است.

موفقیت برنامه درس پژوهی در بسیاری از پژوهش‌ها تأیید شده است؛ از جمله فرناندز، کانون و چاکشی (۲۰۰۳)، لوئیس (۲۰۰۶)، سربین و کاپ (۲۰۰۶) و اسمیت (۲۰۰۸).

با بررسی کلی این پژوهش‌ها می‌توان نتیجه گرفت که بیشتر آن‌ها بر رشد حرفه‌ای معلمان یک گروه ویژه مانند ریاضی و علوم تأکید داشته‌اند یا در نظام آموزشی دیگری با مبانی فلسفی خاص انجام گرفته است، در صورتی که مبدعان درس پژوهی آن را رویکردی فرهنگی و در بستر اجتماعی مشخص تعریف می‌کنند.

روش‌شناسی تحقیق

رویکرد این پژوهش از نوع رویکرد ارزیابی است و محقق درصدد است میزان تأثیر استفاده از فرآیند درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای معلمان را ارزیابی نماید. این پژوهش از نوع هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اساتید دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی که تعداد آن‌ها ۶۳ نفر است، بوده است. از بین این اساتید تعداد ۵۰ نفر به‌عنوان نمونه آماری به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. گردآوری اطلاعات در بخش کیفی و نظری از طریق مطالعه کتاب‌ها و مقالات پژوهشی و نشریات اسناد و آیین‌نامه‌های دانشگاه فرهنگیان و همچنین اسناد بالادستی وزارت آموزش و پرورش در ارتباط با موضوع صورت گرفت. در بخش کمی پژوهش، جهت گردآوری داده‌های لازم برای آزمون فرضیات تحقیق، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که روایی پایایی آن توسط متخصصی و صاحب‌نظران این حوزه و پایایی آن نیز با استفاده از ضریب آفای کرانباخ تأیید شده است. داده‌های گردآوری شده به وسیله پرسشنامه با کمک نرم‌افزار آماری SPSS ۱۶ و آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف، تی استودنت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ابزار پژوهش

ابزار پژوهش برای دستیابی به نتایج موردنظر در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته‌ای است که بر اساس الگوی چهارگانه شایستگی منابع انسانی دکتر افزاره، بارچ و تالر تنظیم شده است.

مقیاس پاسخ دهی پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای از خیلی زیاد تا خیلی کم (خیلی موافقم تا خیلی مخالفم) تنظیم شد. این پرسشنامه به رؤیت اساتید و صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت رسیده و روایی محتوایی آن مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه نیز با

^{۱۰} Fernandez, Cannon & Chokshi

^{۱۱} Lewis

^{۱۲} Cerbin & Kopp

^{۱۳} Smith

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

ارزیابی نقش درس پژوهی در توسعه حرفه ای و کسب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان از دید اعضای هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان | ۸

استفاده از ضریب آلفای کرانباخ ۱۴ آزمون شد و با کسب عدد ۰/۷۹ مورد تأیید قرار گرفت. در جدول ۱ مشخصات پرسشنامه و اعتبار هر مؤلفه مشخص شده است.

جدول شماره ۱) مشخصات پرسشنامه

حیطه تاثیر	مؤلفه ها	تعداد سوالات	آلفای کرانباخ
شایستگی‌های فردی	هوشمندی، خلاقیت، داشتن افق دید وسیع، شناخت خویشتن، شناخت وضعیت و برداشت واقع گرایانه از آن، ریسک پذیری، آمادگی یادگیری، خودارزیابی، خودشکوفایی، انعطاف پذیری	۱۰	۰/۹۲۶
شایستگی‌های تخصصی	مدیریت دانش، تعهد شغلی و سازمانی، شناخت وظایف، آشنایی با مبانی یادگیری، شناخت شیوه‌های مختلف تدریس، پیش بینی نتایج، تشخیص متغیرها، توان به کارگیری ابزارهای آموزشی، شناخت راههای کسب دانش	۹	۰/۸۶۳
شایستگی‌های روش‌ها	تفکر آگاهانه، برآورد فرصت‌ها، قابلیت انتقال مفاهیم، نتیجه گیری، فکر منطقی و موجز، خوش فکری، مدیریت فرآیند اجرایی، شناخت اثرات متقابل سازماندهی فکر، تجلیل سیستم‌ها	۱۰	۰/۷۹۱
شایستگی‌های اجتماعی	میزان مشارکت جمعی، همدلی، مدیریت رابطه، ذهن بازداشتن، تعامل مبتنی بر مشارکت، آمادگی برای تفاهم، معاشرت پذیری، مهارت مذاکره، خودکنترلی، بردباری	۱۰	۰/۸۶۰
جمع	۴ بعد، ۳۹ مؤلفه	۳۹ سؤال	۰/۸۹۶

این پرسشنامه محقق ساخته شامل ۳۹ سؤال و ۴ مؤلفه است. پاسخگویان بر اساس تجربیات و مشاهدات خود پاسخ مناسب را انتخاب می‌کنند.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

سوال فرعی ۱: آیا استفاده از فرآیند درس پژوهی شایستگی‌های شخصیتی و فردی معلمان را افزایش می‌دهد؟

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

ارزیابی نقش درس پژوهی در توسعه حرفه ای و کسب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان از دید اعضای هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان | ۹

جدول ۲) خروجی آزمون تی تک نمونه ۱۵ برای تعیین میزان تاثیر استفاده از فرآیند درس پژوهی در شایستگی های فردی معلمان

میزان تاثیر در بستر	مقدار آماره t	درجه آزادی	Sig. (۲-tailed)
شایستگی های فردی	۲۰,۴۰۲	۴۹	۰/۰۰

همان طور که از نتایج مندرج در جدول بالا مستفاد می شود، مقدار t برابر ۲۰,۴۰۲ با درجه آزادی ۴۹ محاسبه شده و سطح معنی داری آزمون ۰/۰۰ شده است که از میزان خطای بحرانی ۰/۰۵ کمتر است. بنابراین در پاسخ به این سؤال پژوهشی، با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت تاثیر استفاده از فرآیند درس پژوهی در شایستگی های فردی معلمان در سطح بالایی قرار دارد.

سؤال فرعی ۲. آیا استفاده از فرآیند درس پژوهی شایستگی های تخصصی معلمان را افزایش می دهد؟

جدول ۳) خروجی آزمون تی تک نمونه برای تعیین تاثیر استفاده از فرآیند درس پژوهی در شایستگی های تخصصی معلمان

میزان تاثیر در بستر:	مقدار آماره t	درجه آزادی	Sig. (۲-tailed)
شایستگی های تخصصی	۲۴,۹۲۸	۴۹	۰/۰۰۰

همان طور که از نتایج مندرج در جدول بالا مستفاد می شود، مقدار t برابر ۲۴,۹۲۸ با درجه آزادی ۴۹ محاسبه شده و سطح معنی داری آزمون ۰/۰۰۰ شده است که از میزان خطای بحرانی ۰/۰۵ کمتر است. بنابراین در پاسخ به این سؤال پژوهشی، با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت تاثیر استفاده از فرآیند درس پژوهی در شایستگی های تخصصی معلمان در سطح بالایی قرار دارد.

سؤال فرعی ۳. آیا استفاده از فرآیند درس پژوهی شایستگی های روشی معلمان را افزایش می دهد؟

جدول ۴) خروجی آزمون تی تک نمونه برای تعیین تاثیر استفاده از فرآیند درس پژوهی در شایستگی های روشی معلمان

میزان تاثیر در بستر:	مقدار آماره t	درجه آزادی	Sig. (۲-tailed)
شایستگی های روشی ها	۱۴,۵۴۵	۴۹	۰/۰۰۰

همان طور که از نتایج مندرج در جدول بالا مستفاد می شود، مقدار t برابر ۱۴,۵۴۵ با درجه آزادی ۴۹ محاسبه شده و سطح معنی داری آزمون ۰/۰۰۰ شده است که از میزان خطای بحرانی ۰/۰۵ کمتر است. بنابراین در پاسخ به این سؤال پژوهشی، با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت تاثیر استفاده از فرآیند درس پژوهی در شایستگی های روشی معلمان در سطح بالایی قرار دارد.

سؤال فرعی ۴. آیا استفاده از فرآیند درس پژوهی شایستگی های اجتماعی معلمان را افزایش می دهد؟

جدول ۵) خروجی آزمون تی تک نمونه برای تعیین تاثیر استفاده از فرآیند درس پژوهی در شایستگی های اجتماعی معلمان

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

ارزیابی نقش درس پژوهی در توسعه حرفه ای و کسب شایستگی های حرفه ای معلمان از دید اعضای هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان | ۱۰

میزان تاثیر در بستر:	مقدار آماره t	درجه آزادی	Sig. (۲-tailed)
شایستگی های اجتماعی	۱۹,۸۵۴	۴۹	۰/۰۰۰

همان طور که از نتایج مندرج در جدول بالا مستفاد می شود، مقدار t برابر ۲۴,۹۲۸ با درجه آزادی ۴۹ محاسبه شده و سطح معنی داری آزمون ۰/۰۰۰ شده است که از میزان خطای بحرانی ۰/۰۵ کمتر است. بنابراین در پاسخ به این سؤال پژوهشی، با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت تاثیر استفاده از فرآیند درس پژوهی در شایستگی های اجتماعی معلمان در سطح بالایی قرار دارد.

سؤال اصلی: آیا استفاده از فرآیند درس پژوهی باعث توسعه حرفه ای معلمان را افزایش می دهد؟
جدول ۶) خروجی آزمون تی تک نمونه

میزان تاثیر در بستر	مقدار آماره t	درجه آزادی	Sig. (۲-tailed)
توسعه ی حرفه ای	۲۲/۲۷۵	۴۹	۰/۰۰۰

نتایج آزمون تی یک نمونه ای نشان داد، مقدار t بدست آمده برابر با ۲۲/۲۷۵ و درجه آزادی ۴۹ و سطح معنی داری آزمون ۰/۰۰۰ است که از سطح بحرانی ۰/۰۵ کمتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت میزان تاثیر استفاده از فرآیند درس پژوهی در توسعه ی حرفه ای معلمان در سطح بالایی است و می توان گفت استفاده از فرآیند درس پژوهی در توسعه ی حرفه ای معلمان در زمینه های مختلف کسب دانش و کسب نگرش و کسب مهارت های مورد انتظار آموزش و پرورش موفق عمل کرده است.

پیشنهاد

با توجه به نتایج به دست آمده در این پژوهش، پیشنهادات زیر جهت توسعه حرفه ای هرچه بیشتر معلمان ارائه می شود:

- ۱- برگزاری دوره های آموزشی درس پژوهی برای معلمان و دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان
- ۲- استفاده از فرآیند درس پژوهی توسط اساتید دانشگاه فرهنگیان با هدف آموزش عملی و تجربی به دانشجویان معلمان
- ۳- تقدیر از معلمان درس پژوهی با هدف ایجاد انگیزه در سایر معلمان
- ۴- برگزاری جشنواره های درس پژوهی با هدف به روزرسانی دانش معلمان در این زمینه
- ۵- در نظر گرفتن فرآیند درس پژوهی به عنوان یکی از مبانی اصلی در تالیف کتب درسی آموزش و پرورش
- ۶- گنجاندن اصول درس پژوهی در کتب راهنمای معلم آموزش و پرورش

منابع

- ۱) افتخاری، حجت؛ افتخاری، جابر (۱۳۹۷)، درس پژوهی؛ چالش ها، پیامدها و راهکارها، نشریه آموزش پژوهی، شماره ۱۳، صفحه ۷۷-۹۰
- ۲) افزاره، عباس؛ بارچ، هانیتز؛ نجفی، اسدالله (۱۳۸۳) سیستم پشتیبانی تصمیم گیری اندازه گیری و ارائه راهکارهای مناسب برای ارتقاء بهره وری منابع انسانی / کنفرانس بین المللی مهندسی صنایع تیرماه ۱۳۸۳
- ۳) آقازاده، محرم (۱۳۸۳)، راهنمای روش های نوین تدریس، تهران: انتشارات آگاه
- ۴) بختیاری، ابوالفضل؛ مصدقی نیک، کبری (۱۳۹۴)، تدریس پژوهی (روش به سازی فرهنگ آموزش و تدریس)، نشر آوای نور، تهران
- ۵) پورشافعی، هادی؛ ایوبی، فاطمه؛ اکبری، محمد؛ حسینی، سیده ملیحه (۱۳۹۴)، نشر چهاردرخت، بیرجند
- ۶) حبیبزاده، عباس (۱۳۹۳)، اثربخشی درس پژوهی بر خودکارآمدی تصویری معلمان، مجله دستاوردهای روانشناختی، شماره ۲۱، صفحه ۱۴۵-۱۶۸
- ۷) حوریزاد، بهمن (۱۳۸۹)، بررسی تاثیر درس پژوهی خلاق محور بر توسعه توانمندی های حرفه ای و یادگیری رفتار خلاق معلمان و دانش آموزان، فصلنامه فرهنگ مشاوره، شماره ۹، صفحه ۷۵-۹۲
- ۸) خاکباز، عظیمه سادات؛ فدایی، محمدرضا و موسی پور، نعمت اله (۱۳۸۷)، تاثیر درس پژوهی بر توسعه حرفه ای معلمان ریاضی، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۹۴، صفحه ۱۴۶-۱۲۴
- ۹) خوش حلق، ایرج (۱۳۸۹)، الگویی برای ارزشیابی راهبردی سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش، پژوهشنامه آموزشی، شماره ۱۲۰، صفحه ۳۹-۴۲
- ۱۰) سرکارآرانی، محمدرضا (۱۳۸۱)، فرهنگ آموزش در ژاپن، نشر روزگار، تهران
- ۱۱) سرکارآرانی، محمدرضا (۱۳۹۴)، درس پژوهی: ایده ای جهانی برای به سازی آموزش و غنی سازی یادگیری، مرآت، تهران
- ۱۲) عرفانی، نصرالله؛ شیرینی، سیدمحمد؛ صحبت انور، سعد و مشایخی پور، مصطفی (۱۳۹۵)، اثر بخشی دوره های آموزش درس پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی، فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی، شماره ۲۱، صفحه ۲۳۲-۱۲۱
- ۱۳) عریضی، حمید رضا (۱۳۸۴)، پیشنهاد طرح، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، تهران، ۱۳۸۴
- ۱۴) مصطفی نژاد، چیمین؛ سواره، عثمان؛ خاکزاد، فاروغ و اکبرزاده، زینب (۱۳۹۵)، بررسی تاثیر درس پژوهی بر انگیزه تدریس و خودکارآمدی معلمان تربیت بدنی شهرستان پیران شهر، نشریه مدیریت ورزشی، شماره ۳۰، صفحه ۱۶۸-۱۵۱
- ۱۵) نامداری پیمان، مهدی؛ قربانیان، پروین؛ بصیری، ایرج (۱۳۹۶)، اثربخشی برنامه درس پژوهی بر مهارت های حرفه ای معلمان شاغل در آموزش و پرورش استثنائی استان همدان، نشریه رویکردهای نوین آموزشی، شماره ۲۵، صفحه ۷۴-۴۶

- ۱۶) Hiebert, J. & Morris, A. K. (۲۰۱۲). Teaching, rather than teachers, as a path toward improving classroom instruction. *Journal of Teacher Education* ۶۳(۲), ۹۲-۱۰۲.
- ۱۷) Lewis, C. C. (۲۰۰۶). Lesson study in North America: Progress and challenges. Available from: <http://www.lessonresearch.net/res.html>.
- ۱۸) Lewis, C. C., & Perry, R. (۲۰۰۶). Professional development through lesson study: Progress and challenges in the U. S. *Tsukuba Journal of Educational Study in Mathematics*, ۲۵, ۸۹-۱۰۶.
- ۱۹) Perry, R., Lewis, C., & Akiba, M. (۲۰۰۲, April). Lesson study in the San Mateo- Foster City school district. Annual conference of the American Educational Research Association, New Orleans, LA.
- ۲۰) Schreurs, B., Bacsich, P, Bastiaens, T, Op de Beeck, I, Frank Bristow, S & Reynolds, S. (۲۰۱۰). The rise of large scale E-learning initiatives worldwide. in J. Sanchez & K. Zhang (Eds). *Proceedings of E-Learn: World conference on E-Learning in corporate, government, healthcare, and higher education*, ۲۱۳۵-۲۱۴۳.
- ۲۱) Smith, R. R. (۲۰۰۸). *Lesson study: Professional development for empowering teachers and improving classroom practice*. Dissertation submitted to the department of educational leadership and policy studies in partial fulfillment of the Florida State University.